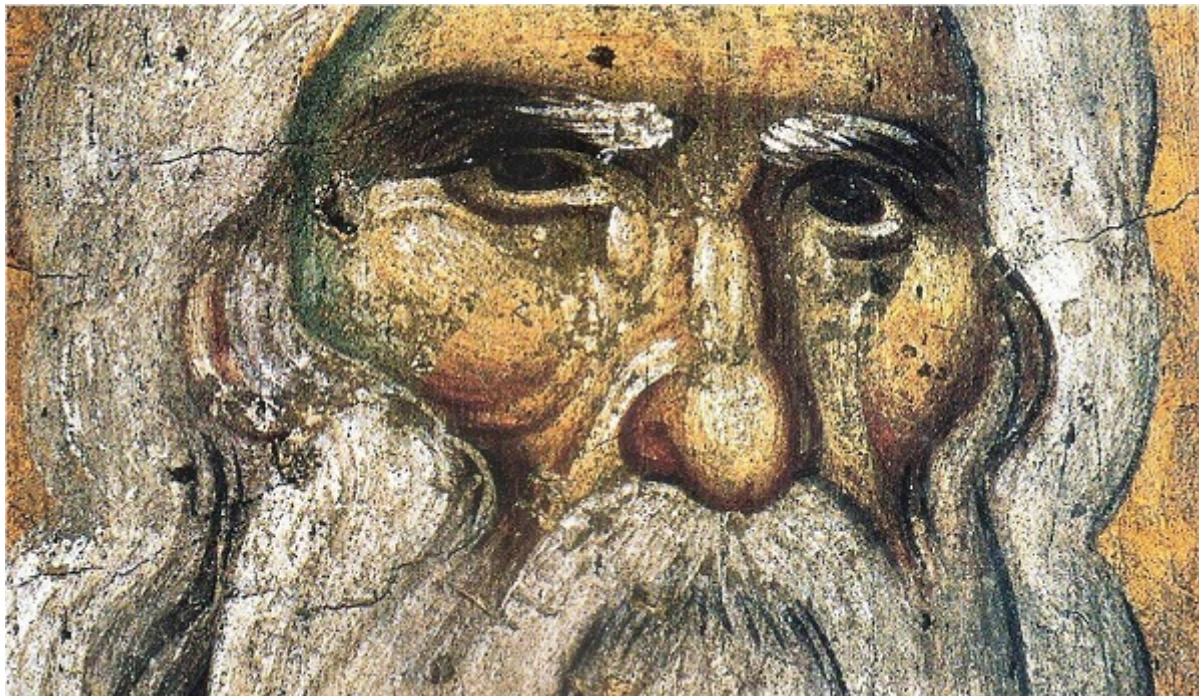


Το πρόσωπο στην ορθόδοξη Θεολογία (πρωτοπρεσβύτερος Ευστράτιος Καρατσούλης)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)



Το πρόσωπο στην ορθόδοξη θεολογία κατέχει κεντρική θέση στην περί Θεού και στην περί ανθρώπου διδασκαλία της. Ο Θεός της Βίβλου δεν υπήρξε μόνο ένας ζωντανός αλλά και ένας προσωπικός Θεός. Εμφανίστηκε ως προσωπικός διότι ο Θεός πάντα στην ιστορία ταυτίστηκε μέσω προσωπικών σχέσεων και μόνο ως πρόσωπο θα μπορούσε να γνωριστεί και να διαλεχθεί με τον άνθρωπο. Ο τριαδικός Θεός εμφανίστηκε ως Θεός του Αβραάμ, του Ισαάκ, του Μωυσή και όχι ως μία απρόσωπη δύναμη [10]. Ο Θεός πάντα προσκαλούσε και συνεχίζει να αναζητά τον άνθρωπο σε μία ελεύθερη προσωπική σχέση, όπως προσωπικός είναι και ο ίδιος στον τρόπο της αίδιας ύπαρξής Του [11]. Τα πρόσωπα της Αγίας Τριάδας βρίσκονται σε μία συνεχή αγαπητική κοινωνία μεταξύ τους. Αποτέλεσμα της αγαπητικής κοινωνίας των προσώπων της Αγίας Τριάδας ήταν η δημιουργία του ανθρώπου. Πρόθεση του Θεού ήταν να γίνει σκοπός του ανθρώπου η μετοχή του σ' αυτή την τριαδική κοινωνία αγάπης και ζωής [12].

Γίνεται φανερό ότι ο Θεός δεν δημιούργησε τον κόσμο και τον άφησε στην τύχη του. Ήταν και είναι ένας Θεός προσωπικός, ζωντανός και κοινωνικός, ο οποίος

ενδιαφέρεται συνεχώς για την συντήρησή του κόσμου και την μετοχή του στην κοινωνία αγάπης με Αυτόν. Για να εκφραστεί η άρρηκτη σχέση του Θεού με τον κόσμο θα μπορούσε ένα λεχθεί ότι ο Θεός επειδή είναι προσωπικός, ζωντανός, κοινωνικός είναι τριαδικός. Και επειδή είναι τριαδικός είναι προσωπικός, ζωντανός και κοινωνικός [13].



Οι όροι *ουσία*, *υπόσταση*, *πρόσωπο* εισήλθαν στην πατερική θεολογία από την ελληνική φιλοσοφία. Η είσοδος του όρου υπόσταση αποδίδεται στον Ωριγένη από τον 3ο αιώνα μ.Χ. και μετά, ο οποίος στην αντιπαράθεσή του με τον Κέλσο έδωσε ένα προβάδισμα των ατομικών υπάρξεων έναντι της κοσμικής τάξης, η οποία ήταν τότε η επικρατούσα αντίληψη [14]. Οι φιλοσοφικοί όροι σταδιακά απέκτησαν ένα θεολογικό περιεχόμενο. Χρησιμοποιήθηκαν για την διατύπωση του τριαδολογικού, χριστολογικού και πνευματολογικού δόγματος της εκκλησίας, τα οποία άρχισαν να διαμορφώνονται από τον 4ο αιώνα και μετά ως απάντηση στις αιρετικές διδασκαλίες.

Αρχικά ο Μ. Αθανάσιος χρησιμοποίησε με την ίδια έννοια τους όρους υπόσταση και ουσία. Στον σύμβολο της Πίστεως της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου της Νίκαιας οι δύο αυτοί όροι θεωρήθηκαν ταυτόσημοι [15]. Για την αποσαφήνιση των όρων ουσία, φύση, πρόσωπο, υπόσταση, καθοριστικό ρόλο έπαιξαν οι Καππαδόκες Πατέρες, οι οποίοι καθιέρωσαν τους παραπάνω όρους. Αυτοί στηρίχθηκαν στην αριστοτελική διάκριση πρώτης και δευτέρας ουσίας. Ως ουσία πρώτη οριοθέτησαν την ατομική και ιδιαίτερη ύπαρξη στις αμετάβλητες ιδιότητές της, ενώ ουσία δεύτερη το κοινό είδος που εμπεριέχει τις επιμέρους κοινές ιδιότητες [16]. Ένας από τους καππαδόκες πατέρες, ο Μ. Βασίλειος, ήταν από τους πρώτους, ο οποίος

διαχώρισε την έννοια της ουσίας από την έννοια της υπόστασης, ταυτίζοντας πλέον την υπόσταση με την έννοια του προσώπου. Αναφερόμενος συγκεκριμένα στην Αγία Τριάδα, ονόμασε υπόσταση αυτό που συγγενεύει σημασιολογικά με την πρώτη ουσία ενώ φύση ότι υπονοεί ο Αριστοτέλης με τη δεύτερη ουσία. [17].

Συγκεκριμένα οι Καππαδόκες έκαναν μία οντολογική ανάλυση περί Θεού διακρίνοντας κυρίως τρία πράγματα. 1) Αυτό που ονόμασαν ότι έστί, δηλαδή το ότι ο Θεός υπάρχει αποκλείοντας την ανυπαρξία Του. Το ότι έστί αναφέρεται στο αδιάψευστο γεγονός ότι ο Θεός υπάρχει, είναι το όντως όν, είναι το γνήσιο και αληθινό Είναι [18]. 2) Αυτό που ονόμασαν το τί έστί ο Θεός, το οποίο αναφέρεται στην ουσία του Θεού την οποία αγνοούμε τελείως. Με τον όρο ουσία ταυτόσημος όρος είναι και ο όρος φύση. Οι όροι αυτοί δηλώνουν την κοινή πραγματικότητα της θεότητας, το σταθερό και αμετάβλητο σε οποιοδήποτε όν. Την ουσία του Θεού κανείς δεν μπορεί να την γνωρίσει, διότι είναι ακατάληπτη, απρόσιτη και αμέθεκτη [19]. 3) Το όπως έστί, δηλαδή την προσωπική ύπαρξη της Αγίας Τριάδας και τον τρόπο ύπαρξης του Θεού, ο οποίος είναι τριαδικός και αποτελείται από τρία πρόσωπα, τον Πατέρα, τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα. Οι Καππαδόκες ταύτισαν τον όρο πρόσωπο με τον όρο υπόσταση. Οι όροι αυτοί δηλώνουν το ιδιαίτερο, την ατομικότητα. Το προσωπικό στοιχείο της κάθε υπόστασης δεν συγκρούεται με την κοινή θεϊκή φύση, δεν διασπά την ενότητα της θείας ουσίας [20]. Έτσι ο Θεός είναι μονάδα ως προς την ουσία Του και τριαδικός κατά τις υποστάσεις Του. Η ουσία αποτελεί το κοινό υποκείμενο των τριών προσώπων ενώ οι υποστάσεις τις διακεκριμένες οντότητες, οι οποίες μετέχουν της κοινής ουσίας και διακρίνονται από τα χαρακτηριστικά ιδιώματα, τα οποία δηλώνουν τον τρόπο ύπαρξης [21]. Τα πρόσωπα της θεότητας έχουν τα λεγόμενα υποστατικά ιδιώματα, τα οποία είναι ακοινωνήτα και αμεταβίβαστα. Ο Πατέρας είναι αγέννητος, ο Υιός είναι γεννητός και το Άγιο Πνεύμα είναι εκπορευτό [22].

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

10. «Ως δε είδε Κύριος ότι προσάγειν ιδείν, εκάλεσεν αυτόν Κύριος εκ του βάτου λέγων· Μωύσή, Μωύσή· ο δε είπε · Τι εστι; Και είπε · Μη εγγίσης ώδε· λύσον το υπόδημα εκ των ποδών σου· ο γαρ τόπος εν ω συ έστηκας επ'αυτού, γη αγία εστί. Και είπεν αυτώ. Εγώ ειμι ο Θεός των πατέρων σου, ο Θεός Αβραάμ, και Θεός Ισαάκ, και Θεός Ιακώβ» Έξοδ. 3 : 4-6.

11. Ιωάννης Ζηζιούλας, *Μαθήματα Χριστιανικής Δογματικής*, μέρος Γ΄ (Θεσσαλονίκη : ΑΠΘ, 1984-1985) σ. 7.

12. Δημήτριος Μπαθρέλλος, *Ο Θεός της Βίβλου και ο θεός των φιλοσόφων στην πατερική θεολογία* (Αθήνα : Άρτος Ζωής, 2011) σ. 14.

13. Νίκος Ματσούκας, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία*, τ. Β' (Θεσσαλονίκη : Πουρναράς, 1985) σ. 88.
14. Πιερ Αντό, «Από τον Τερτυλλιανό στο Βοήθιο : Η ανάπτυξη της έννοιας του προσώπου μέσα από τις θεολογικές διαμάχες» στο Πιερ Αντό κ.α. *Το πανόραμα του προσώπου* (Αθήνα : Αρμός, 2000) σ. 58.
15. «Και Πιστεύομεν εις ένα κύριον Ιησούν Χριστόν, τον υιόν του θεού, γεννηθέντα εκ του πατρός μονογενή, τουτέστιν εκ της ουσίας του πατρός, θεόν εκ θεού αληθινού, γεννηθέντα, ου ποιηθέντα, ομοούσιον τω πατρί, δι' ου τα πάντα εγένετο, τα τε εν τω ουρανώ και τα επί της γης, τον δι' ημάς τους ανθρώπους και διά την ημετέραν σωτηρίαν κατελθόντα και σαρκωθέντα και ενανθρωπήσαντα, παθόντα, και αναστάντα τη τρίτη ημέρα, και ανελθόντα εις τους ουρανούς, και ερχόμενον κρίναι ζώντας και νεκρούς.» Νικόλαος Λουδοβίκος, «Περί Θεού» στο Κωνσταντίνος Αγόρας και Σταύρος Γιαγκάζογλου κ.α. *Πίστη και Βίωμα της Ορθοδοξίας : Δόγμα, Πνευματικότητα και Ήθος της Ορθοδοξίας*, τ. Α' (Πάτρα : ΕΑΠ, 2002) σ. 47.
16. ο.π.
17. «Ου γαρ εξαρκεί διαφοράς προσώπων απαριθμήσασθαι, αλλά χρη έκαστον πρόσωπον εν υποστάσει αληθινή υπάρχον ομολογείν. Επεί τον γε ανυπόστατον των προσώπων αναπλασμόν ουδέ Σαβέλλιος παρητήσατο» Μ. Βασίλειος, *Τοις κατά Νεοκαισάρειαν λογιστάτοις 5*, Επιστολή 210, PG 32, 776 C.
18. Ιωάννης Ζηζιούλας, «Το είναι του Θεού και το είναι του ανθρώπου», *Σύναξη*, τεύχ. 37 (Αθήνα : Σύναξη, 1991) σ. 23.
19. Νίκος Ματσούκας, ο.π., σ. 90.
20. «...το δε ομοφυές της ουσίας ου διακόπτουσιν. Μ. Βασίλειος, *Προς Ευνόμιον*, Λόγος Β, PG 29, 637 C.
21. «Διά τούτο ουσίαν μεν μίαν επί της θεότητος ομολογούμεν, ώστε τον του είναι λόγον μη διαφόρως· υπόστασιν δε ιδιάζουσιν, ιν' ασύγχυτος ημίν και τετρανωμένη η περί Πατρός και Υιού και αγίου Πνεύματος έννοια ενυπάρχη. Μη γαρ νοούντων ημών τους αφωρισμένους περί έκαστον χαρακτήρας, οίον πατρότητα και υιότητα και αγιασμόν, αλλ' εκ της κοινής εννοίας του είναι ομολογούντων Θεόν, αμήχανον υγιώς τον λόγον της πίστεως αποδίδοσθαι.» Μ. Βασίλειος, Επιστολή 236,6, PG 32, 884 AB.
22. «Ίδιον δε Πατρός μεν, αγεννησία· Υιού δε, η γέννησις· Πνεύματος δε, η έκπεμψις.» Γρηγόριος Θεολόγος, Λόγος 25, PG 35, 1221 C.